

Мероприяття, направлені на удосконалення емоціонального стану пожилих людей, повинні забезпечувати задоволення потреби проявити себе як особистість, як частину суспільства. Пожилий чоловік повинен бути включений в такі сфери діяльності як добровільні послуги суспільству, вдосконалення своїх знань шляхом самоосвіти або навчання в навчальних закладах, участь в різних громадських організаціях і організаціях, продовження трудової діяльності.

Література

1. Дмитрієв А.В. Соціальні проблеми людей пожилого віку. Москва, 2010. 358 с.
2. Зайцев Л.Г. Питання соціальної геронтології. Права і проблеми пожилого чоловіка. Ярославль, 2008. 110 с.
3. Кононігіна Т.М. Герагогіка: посібник для тих, хто займається освітою пожилих людей, Орел 2006. 85 с.
4. Кононігіна Т.М. Концепція геронтоосвіти в Російській Федерації, Орел, 2004. 8 с.
5. Сафарова Г.Л. Старіння населення Росії: сучасний стан, перспективи, наслідки для соціальної політики. М, 2008. 159 с.
6. Старцева О.Н. Розвиток геронтоосвіти в модернізуючійся Росії як соціальна проблема. Ярославль, 2010. 10 с.

ФОРМИ І МЕТОДИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.А.Тімотіна,
науковий керівник С.В. Коношенко
Україна, Донецька область, м. Слов'янськ,
Донбаський державний педагогічний університет

Постановка проблеми та її актуальність. Проблеми особистісного розвитку старшокласників постійно перебувають в центрі педагогічних досліджень. Їх актуальність пов'язана із глибокими соціально-економічними, політичними та культурними змінами, з діями багатьох суспільних чинників, що впливають на формування і розвиток молодого людини. Серед стратегічних напрямів оновлення парадигми виховання провідним є перехід від директивної його організації до особистісно-гуманної. Домінуючим у ній є орієнтація на особистість, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, до свідомого творення себе і свого життя. У загальноосвітніх навчальних закладах особливої уваги вимагає організація позакласної роботи із старшокласниками, які вже у найближчому майбутньому будуть брати активну участь у соціально-економічному, політичному та культурному житті українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми знаходимо провідні ідеї особистісно орієнтованого підходу в психолого-педагогічних дослідженнях Б. Ананьєва, І. Бєха, Л. Виготського, Т. Гальперіна, І. Кона, Г. Костюка, В.А. Петровського, С.Л. Рубінштейна. Вони теоретично обґрунтовують гуманістичні положення про особистість, яка є активним суб'єктом розвитку і життєдіяльності. Важливими для нашого дослідження є роботи М. Богданової, В. Бучківської, А. Вірковського, Ю. Гапона, К. Дорошенко, С. Карпенчука, М. Красовицького, Л. Маленкової, С. Подмазіна, Л. Шульги та інших. Автори спрямовують свій пошук на створення технологій, в основі яких особистість як суб'єкт виховної діяльності. Однак у психолого-педагогічній літературі недостатньо розкриті форми і методи організації особистісно орієнтованого виховання старшокласників у процесі позакласної роботи.

Мета статті - теоретично обґрунтувати форми і методи особистісно орієнтованого виховання старшокласників у процесі позакласної роботи.

Викладення основного матеріалу. Реалізація змісту та досягнення мети і завдань особистісно орієнтованого виховання забезпечувалося відповідними формами, методами та видами творчої діяльності. Під методами в системі особистісно орієнтованого виховання ми розуміємо сукупність способів взаємодії вихователя і вихованців, що впливає на свідомість, волю, почуття й поведінку учнів, її корекцію та удосконалення з метою оволодіння ними системою цінностей-ставлень, вироблення на їх основі суспільно значущих моральних якостей особистості [3, с. 102].

Найбільш результативною, на наш погляд, є традиційна класифікація методів виховання за ознакою спрямованості (Л. Маленкова), згідно з якою ми використовували методи формування свідомості та самосвідомості особистості; організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки; стимулювання та індивідуальної підтримки поведінки, діяльності та інтелектуально-морального розвитку особистості; самовиховання [4, с. 60].

В умовах особистісно орієнтованого виховання ми застосовували переважно ті методи, які дозволяють побудувати гуманні суб'єкт-суб'єктні стосунки між педагогом та вихованцем на основі інтимно-особистісного спілкування, співробітництва, партнерства. Разом з ними на практиці використовувалися традиційні та неканонічні методи виховання – це способи взаємодії, що передбачають активну позицію вихованця, сприяють його самовихованню і самореалізації в особистісно орієнтованому виховному процесі. Вони є тим „інструментом дотику до особистості”, за допомогою якого „включаються механізми самореалізації вихованця” [1, с. 142].

Для реалізації змісту особистісно орієнтованого вихованого процесу нами використовувалися організаційні форми, в яких зміст розкривається за допомогою одного або кількох взаємоузгоджених методів. Згідно характеру провідної діяльності ми поділили організаційні форми особистісно орієнтованого виховання на три групи:

1. Інтерактивні (психологічні тренінги, аутотренінги, тренінги-символізації, тренінги-ототожнення, ігрові тренінги, соціально-психологічні, психогімнастичні вправи, ділові, рольові та особистісно-рольові ігри, КВК, брейн-ринги, „мозкові штурми”, психодрами, соціодрами тощо).

2. Комунікативні (відверті розмови, проблемні „круглі столи”, діалоги, „відкриті трибуни”, години спілкування, „сократівські бесіди”, промови „на захист добра і милосердя”, суди над шкідливими звичками, усні журнали, вечори запитань і відповідей, усні самопрезентації, творчі монологи, уроки моральності, розмови при свічках, конкурси-репортажі, експрес-інформації, дискусійні гойдалки, ін.).

3. Творчі (створення і захист моделі власного „Я”, конкурси творчих проєктів, складання творів-роздумів, письмові сповіді, самохарактеристики, ведення щоденників самоспостережень, творче їх оформлення і представлення, конкурси та виставки творчих робіт, „аукціони творчих ідей”, банки думок і пропозицій, творчі портрети, звіти творчих досягнень тощо).

Досягнення поставленої мети, реалізація змісту особистісно орієнтованого виховання здійснювалося нами шляхом включення старшокласників у різні види активної діяльності, серед яких: ціннісно-орієнтаційна, суспільно-гуманістична, пізнавальна, предметно-перетворювальна, морально-етична, художньо-естетична, спортивно-оздоровча та організаторська.

Проведені дослідження показали, що ефективність будь-якого виду діяльності старшокласника залежить від гнучкості та цілеспрямованості педагогічного управління нею, яке в особистісно орієнтованому виховному процесі набуває форми співуправління. Воно насамперед допомагає вихованцю підготуватися і свідомо включитися в діяльність на основі співробітництва, партнерства та взаємодопомоги [5, с. 73].

Як свідчить аналіз практичної діяльності експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів, значною популярністю серед старшокласників користувався факультатив „Я – особистість”, діяльність якого спрямовувалась нами на формування в кожного учня готовності до самоствердження та самореалізації, здібності і бажання усвідомлювати і відстоювати себе як особистість; на культивування у нього досвіду свободи приймати особисті рішення; утвердження у свідомості кожного вихованця цінності іншої людини, образу „хорошого іншого”, високих духовно-моральних цінностей та ідеалів; на розвиток моральних почуттів і переконань, бажання творити себе, жити і діяти за принципами високої моральності.

Водночас на заняттях факультативу ми формували ціннісне ставлення старшокласника до себе та до інших шляхом взаєморозуміння, співробітництва, інтимно-особистісного спілкування. Завдяки цьому учні більше уваги почали приділяти самоаналізу, критично відноситись до своїх дій та вчинків, ставитись один до одного згідно загальнолюдських цінностей, визнавати право кожного на свободу і незалежність.

Заняття за модулем „Я і моє майбутнє” передбачали участь старшокласників у процесі формування навичок самостійного аналізу життєвого шляху і розробки особистих життєвих планів, концепції життя та активної життєвої позиції; у вихованні здатності критичного аналізу і корекції життєвих цілей; розвитку впевненості в собі; у формуванні досвіду свободи приймати особистісні рішення у процесі розв’язання важливих проблем життєтворчості та самореалізації.

Таким чином, факультативний курс „Я – особистість” задовольняв потреби молоді людини у самовираженні, самотворчості і самоствердженні в процесі становлення високоморальної творчої особистості.

Розроблена нами технологія особистісно орієнтованого виховного процесу передбачала модифікацію цілей, форм та методів організації позакласної роботи. Такий підхід вимагає використання нових, прогресивних концепцій, запровадження інноваційних технологій, науково-методичних розробок шляхом гуманізації середовища, в якому перебуває вихованець.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, результати дослідження свідчать, що однією з соціально-педагогічних умов підвищення ефективності особистісно орієнтованого виховання є оновлення змісту та організації процесу позакласної роботи з старшокласниками, яке передбачає не лише зміни у структурі виховного процесу, але й гуманізацію та демократизацію виховання, співпрацю, взаєморозуміння педагога і вихованця, формування особистості в дусі комунікативності, інтелегентного та відповідального ставлення до себе, людей, навколишнього середовища.

Перспективою нашого наукового пошуку є розробка соціально-педагогічних умов ефективності особистісно орієнтованого виховання старшокласників в умовах загальноосвітньої школи.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.
2. Гапон Ю.Д. Соціально-педагогічні основи процесу виховання особистості. Запоріжжя: Павел, 2007. 217 с.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. К.: Вища школа, 2007. 304 с.
4. Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания: учебное пособие. М.: Педагогическое общество России, 2010. 480 с.
5. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Соціально-філософское исследование. Запорожье: Просвіта, 2011. 250 с.